

Сопільник Р.Л.

кандидат юридичних наук,
доцент Львівського університету бізнесу та права

СУЧАСНА СУДОВО-ПРАВОВА РЕФОРМА УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Видатний французький мислитель Ш.Л. Монтеск'є стверджував, що для людства немає нічого важливішого, ніж правосуддя [1, с. 19].

Початок ХХІ сторіччя ознаменувався значними демократичними перетвореннями: почали формуватися якісно нові ринкові відносини, удосконалюється духовна сфера, розширюються права і свободи людини тощо. Зміни в соціальних відносинах спричинили за собою необхідність переосмислення ролі держави та її органів у житті суспільства. Найважливішими передумовами розвитку громадянського суспільства за таких умов постає якісне, стабільне законодавство та ефективне правосуддя, здатні реально забезпечувати надійний захист прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, виключити свавілля і беззаконня.

Правосуддя – особливий вид державної діяльності, специфічна форма здійснення владних повноважень органами судової влади. У демократичних суспільствах саме на правосуддя покладається завдання з контролю за виконанням чинного законодавства, з гарантування дотримання прав кожної людини. Однак, як показує історичний досвід, поки що ні в одній країні світу не створено ідеальної судової системи, яка б працювала без збоїв: часто тут трапляються помилки, прорахунки, зловживання тощо.

Якісно новий період розвитку і вдосконалення правового статусу інститутів судової влади розпочався з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. [2] та проведенням у державі судово-правової реформи. Реформа, яка законодавчо закріпила якісно новий правовий статус судів, передбачає також і належне теоретико-методологічне забезпечення інститутів судової влади в Україні.

Одним з основних завдань судово-правової реформи є реалізація демократичних ідей правосуддя, вироблених світовою практикою і наукою. У цьому зв'язку особливого значення набуває розробка концептуальних основ правового статусу інститутів судової влади. Особливо ці питання актуалізуються сьогодні, в період утвердження України як правової держави та її прагнень інтегруватись в Європейське співтовариство.

У зв'язку з реалізацією судової реформи в Україні її найважливішими завданнями стали формування сильної і незалежної судової влади, забезпечення захисту та неухильного дотримання прав і свобод людини, конституційних прав громадян, створення надійного механізму їх реалізації. Вивчення законодавства та практики сучасного перехідного періоду свідчать про те, що зазначені перетворення йдуть повільно і характеризуються суперечливими тенденціями.

Нинішня судова реформа обумовлена значними перетвореннями в основних

сферах нашого життя, змінами в суспільній свідомості. Питання про нову реформу природно виникло в контексті трансформаційних процесів, так як судова система, самі основи правосуддя не відповідали вже потребам суспільства. Незадоволеність діяльністю суду обумовлювалася насамперед тим, що по своїй суті він був керованим елементом загальної адміністративно-командної системи. Суспільство не довіряло суду, критично оцінювало його роботу. Тому метою судової реформи на сучасному історичному етапі стало створення незалежної судової влади, здатної надійно захищати права людини і громадянського суспільства. У зв'язку із цим, її забезпечення вимагає розробки наукової концепції, визначення нових підходів до завдань та видів правосуддя; проведення в законодавстві ідеї розширення судових гарантій прав людини, забезпечення справжньої незалежності суду за допомогою впровадження нових способів соціального контролю за його діяльністю, чіткого визначення правового статусу основних інститутів судової влади.

Прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2] відіграло позитивну роль як у визначенні основних напрямів реформування судів, так і в позначенні ряду проблем, без вирішення яких неможливо становлення незалежної судової влади. Особлива роль суду, як органу судової влади в сучасній демократичній державі, зумовлює, перш за все, високі вимоги до осіб, яким довіряється здійснення судової влади. В сучасному національному законодавстві значна увага приділяється забезпеченню правових гарантій належного здійснення суддею своїх повноважень, і, в першу чергу, забезпечення незалежності суддів. Ефективність роботи судів по забезпеченню законності і правопорядку, охорони конституційного ладу та захисту прав і законних інтересів суб'єктів права багато в чому визначається тим положенням, яке судді займають у суспільстві.

Проте, за весь час становлення України як незалежної, демократичної, правової держави, в якій права та інтереси людини і громадянина проголошено Конституцією України найвищою соціальною цінністю, що визначає спрямованість розвитку і діяльності держави, одним із найактуальніших питань залишається реформування судової системи. Мусимо констатувати, що до сьогоденного часу судова реформа так і не закінчилась, а судова система і надалі перебуває у певному невизначенні.

Вищевикладене підтверджує, що сьогодні Україна перебуває у стані очікування чергового етапу проведення судово-правової реформи. Але перш ніж реформувати діяльність інститутів судової влади, треба чітко окреслити цілі, які будуть досягнуті завдяки цим реформам. А метою останніх повинно стати створення належних правових умов, які: полегшували б доступ громадян до системи судового вирішення суперечок і конфліктів; підвищили ефективність і прозорість діяльності судової влади; забезпечили реальні правові й інституційні гарантії охорони й захисту прав та свобод людини і громадянина. Фундаментом ефективної судової системи належить стати принципам незалежності, доступності, верховенства права, справедливості і професіоналізму суддів.

Попри позитивні аспекти судово-правової реформи в Україні, не вирішеними залишилось значне коло питань. Так, однією із нагальних проблем є те, що суди не мають можливості впоратися з обсягом роботи тими силами, які володіють сьогодні. Найбільш гостро стоять проблеми фінансування інститутів судової влади і

кадрового забезпечення (які полягають як у відсутності необхідної кількості суддів, так і підвищення їх кваліфікації). Це тільки короткий перелік тих першочергових заходів, яка мають бути вирішення в рамках сьогоденішньої судово-правової реформи.

Список використаних джерел:

1. Монтескье Шарль Луи. О духе законов / А.В. Матешук (сост., пер. и коммент.). — М. : Мысль, 1999. — 672 с.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року N 2453-VI // Відомості Верховної Ради України від 22.10.2010 - 2010 р., № 41, / № 41-42; № 43; № 44-45 /, стор. 1468